

BOSHLANG'ICH TA'LIMDA INKLYUZIV YONDASHUV: IMKONIYATLAR VA MUAMMOLAR

Mirzamo'ydinova Dilnavozxon Mirzaaxmad qizi

Qo'qon universiteti Andijon filiali

Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 1-bosqich talabasi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15725830>

Annotatsiya. Ushbu maqolada boshlang'ich ta'limda inklyuziv yondashuvning mazmun-mohiyati, afzalliklari hamda dolzarb muammolari tahlil qilinadi. Muallif inkluziv ta'limning asosiy tamoyillari, uning ijtimoiy va pedagogik ahamiyati haqida fikr yuritadi. Shuningdek, mavjud muammolar yechimi sifatida taklif etilayotgan metodik yondashuvlar va strategik choralar keltiriladi. Maqola boshlang'ich sinf o'qituvchilari, pedagogik oliy ta'lim muassasalari talabalari va ta'lim sohasidagi mutaxassislar uchun foydalidir.

Аннотация: В данной статье рассматриваются сущность, преимущества и актуальные проблемы инклюзивного подхода в начальном образовании. Автор анализирует основные принципы инклюзии, её социальное и педагогическое значение. Также предлагаются методические подходы и стратегии решения существующих проблем. Материал будет полезен для учителей начальных классов, студентов педагогических вузов и специалистов в сфере образования.

Abstract: This article discusses the concept, advantages, and current challenges of the inclusive approach in primary education. The author explores the key principles of inclusion and its social and pedagogical significance. Methodological approaches and strategic solutions to address the existing issues are also proposed. The article is useful for primary school teachers, students of pedagogical universities, and education specialists.

Kalit so'zlar: Inklyuziv ta'lim, boshlang'ich ta'lim, imkoniyati cheklangan bolalar, pedagogik yondashuv, teng imkoniyat, ijtimoiy moslashuv, bag'rikenglik, metodika.

Ключевые слова: Инклюзивное образование, начальное обучение, дети с ограниченными возможностями, педагогический подход, равные возможности, социальная адаптация, толерантность, методика.

Keywords: Inclusive education, primary education, children with disabilities, pedagogical approach, equal opportunities, social adaptation, tolerance, methodology.

Bugungi globallashuv va axborot asrida har bir insonning ta'lim olish huquqi demokratik jamiyatlarning ustuvor tamoyiliga aylangan. O'zbekiston Respublikasida ham har bir fuqaroning, ayniqsa, imkoniyati cheklangan shaxslarning to'laqonli ta'lim olishini ta'minlash masalasi davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biri bo'lib kelmoqda. Shu nuqtai nazardan qaraganda, boshlang'ich ta'lim tizimida inklyuziv yondashuvni joriy qilish va rivojlantirish dolzarb vazifalardan biri hisoblanadi. Inkluziv ta'lim — bu imkoniyati cheklangan, nogironligi bo'lgan, psixologik yoki ijtimoiy holatidan qat'i nazar barcha bolalarning umumta'lim muassasalarida birgalikda o'qishini tashkil etishdir. Bu nafaqat teng imkoniyat, balki jamiyatda bag'rikenglik, mehr-oqibat, hurmat va hamjihatlik fazilatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Inkluziv ta'lim tushunchasi va asosiy tamoyillari; Inkluziv ta'lim — bu barcha bolalarning yagona ta'lim tizimida individual yondashuv asosida rivojlanishini ko'zda tutadi. Bu tizimda farzandlarning yosh, millat, til, ijtimoiy kelib chiqishi, sog'lig'i yoki aqliy holatidan qat'i Asosiy tamoyillarga quyidagilar kiradi: nazar, ularning har biri o'z salohiyatini to'liq

namoyon eta oladi. Teng imkoniyatlar yaratish; Differensial va individual yondashuv; Ijtimoiy moslashuvga ko'maklashish; O'quv jarayonida barcha o'quvchilarning faol ishtirokini ta'minlash; Empatiya va tolerantlik muhitini yaratish. **Boshlang'ich ta'limda inkluziv yondashuvning afzalliklari;** Boshlang'ich ta'limda inkluziv yondashuv bir nechta jihatdan samarali hisoblanadi: Ijtimoiy muhitga moslashuv: Nogironligi bo'lgan yoki maxsus ehtiyojga ega bolalar umumiy o'quvchilar bilan muloqotda bo'lish orqali jamiyatda o'z o'rnini topishga o'rganadilar. Teng huquqli ta'lim: Har bir bola bir xil muhitda ta'lim olgan holda, o'z salohiyatini ochishga imkon topadi. Sog'lom bolalarda empatiya va bag'rikenglik tuyg'ulari rivojlanadi: Ular tengdoshlariga yordam berish, hamdardlik qilish orqali insoniy fazilatlarini o'zlashtiradilar. O'qituvchilarning pedagogik mahorati oshadi: Differensial yondashuv orqali o'qituvchi har bir o'quvchining ehtiyojlarini inobatga olishni o'rganadi. **Inkluziv ta'limda duch kelinayotgan muammolar;** Inkluziv ta'limni to'laqonli joriy qilishda bir qator muammolar mavjud: Kadrlar yetishmasligi: Maxsus pedagogika, defektologiya va logopediya sohasida malakali mutaxassislar yetarli emas. Moddiy-texnik baza zaifligi: Maxsus jihozlar, o'quv qo'llanmalari va mos muhitni yaratish talab darajasida emas. Ota-onalarning ongida noto'g'ri tushunchalar mavjudligi: Ba'zida ota-onalar nogironligi bo'lgan bolalarni umumiy ta'lim maktabiga yuborishga ikkilanishadi. O'quvchilarda ijtimoiy moslashuv qiyinligi: Ba'zi hollarda imkoniyati cheklangan bolalar tengdoshlariga moslasha olmaydi. Mahalliy sharoitda maxsus dasturlar yetishmasligi: Individual o'quv rejalari va metodikalar keng qo'llanilmaydi. **Inkluziv ta'limni rivojlantirish yo'llari;** Quydagi choralar orqali inkluziv ta'lim samaradorligini oshirish mumkin: O'qituvchilarning malakasini oshirish: Har bir boshlang'ich sinf o'qituvchisi defektologik bilimlarga ega bo'lishi lozim. Moslashtirilgan darslik va metodik qo'llanmalarni yaratish: Har bir o'quvchi uchun individual yondashuvni ta'minlaydigan vositalar zarur. Ota-onalar bilan hamkorlikni kuchaytirish: Oilalar bilan psixologik va metodik ishlash orqali ularning ishonchini oshirish kerak. Ijtimoiy roliklar va mediamahsulotlar orqali tushunchani ommalashtirish: Jamiyatda ijobiy munosabatni shakllantirish maqsadida keng targ'ibot ishlarini olib borish lozim.

Xulosa: Boshlang'ich ta'lim tizimida inkluziv yondashuvni keng joriy qilish — bu faqatgina ta'lim islohotlarining bir qismi emas, balki inson huquqlari, adolat, tenglik va taraqqiyotning o'zagi hisoblanadi. Har bir bola — jamiyatning teng huquqli a'zosi sifatida qadrlanishi, unga zarur sharoit yaratib berilishi bugungi kun ta'lim tizimining asosiy maqsadlaridan biri bo'lishi kerak.

Tavsiyalar:

1. Inkluziv ta'lim bo'yicha maxsus o'quv kurslarini joriy etish.
2. Har bir maktabda psixolog, defektolog va logoped mutaxassislarini ishga jalb etish.
3. Inkluziv muhit yaratishda mahalla, jamoatchilik va NNTlar bilan hamkorlik qilish.
4. O'quvchilarda bag'rikenglik va empatiyani rivojlantiruvchi darslardan foydalanish.
5. Imkoniyati cheklangan bolalar haqida ijobiy kontentlarni ko'proq yaratish.

References:

Используемая литература:

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – 2020-yil.
2. "Nogironligi bo'lgan shaxslarning huquqlari to'g'risida"gi Konventsiya. – BMT, 2006-yil.
3. Zokirova M.S. Inkluziv ta'lim asoslari. – Toshkent, 2021.
4. Xolboeva L. Boshlang'ich ta'limda innovatsion yondashuvlar. – Samarqand, 2020.
5. Internet manbalari: www.lex.uz, www.unesco.org